
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ. ΜΑΡΞΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ.

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Επανάληψη βασικών σημείων Μαρξιστικής Πολιτικής Οικονομίας Ι.
2. Από τις αξίες στις τιμές παραγωγής. Ζητήματα θεωρητικής και εμπειρικής συζήτησης.
3. Η μαρξική θεωρία για τον ανταγωνισμό και η σχετική μαρξιστική συζήτηση.
4. Η συσσώρευση, η κύκλωση και η περιστροφή του κεφαλαίου.
5. Το εμπορικό και το τραπεζικό κεφάλαιο.
6. **Η συζήτηση γύρω από την παραγωγική και τη μη παραγωγική εργασία. Μαρξικές κατηγορίες και Εθνικοί Λογαριασμοί.**
7. Η αναπαραγωγή του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου.
8. Ο νόμος της Πτωτικής Τάσης του Ποσοστού Κέρδους και η σχετική συζήτηση.
9. Η μαρξιστική συζήτηση γύρω από τα αίτια της καπιταλιστικής κρίσης.
10. Ο καθαρός κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα.

ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Ποια είναι η σημασία και η ιστορία της θεωρητικής διάκρισης ανάμεσα σε παραγωγική και μη παραγωγική εργασία;
2. Ποια είναι η μαρξική αντίληψη για τη διάκριση παραγωγικής-μη παραγωγικής εργασίας;
3. Ποια είναι η επίδραση της έκτασης της μη παραγωγικής εργασίας στην καπιταλιστική συσσώρευση;
4. Ποια είναι η αντιστοιχία των μαρξικών θεωρητικών κατηγοριών και των Εθνικών Λογαριασμών;

-
1. Ποια είναι η σημασία και η ιστορία της θεωρητικής διάκρισης ανάμεσα σε παραγωγική και μη παραγωγική εργασία;

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΠΙΔΙΚΟ;

1. Όλες οι οικονομικές σχολές δέχονται ότι από την οικονομική δραστηριότητα δημιουργείται νέος πλούτος και μάλιστα συνήθως σε διευρυμένες διαστάσεις. Αυτός ο πλούτος είτε ξαναρίχνεται στην παραγωγή (στις ίδιες ή διευρυνόμενες διαστάσεις) είτε καταναλώνεται.
2. Το ζήτημα στο οποίο υπάρχει αντιπαράθεση είναι σε ποιες πλευρές της *καπιταλιστικής* οικονομικής δραστηριότητας δημιουργείται αυτός ο πλούτος και η νέα αξία και σε ποιες πλευρές όχι μόνο δεν παράγεται νέα αξία αλλά καταναλώνεται και η ήδη δημιουργημένη, μειώνοντας το επενδυτικό απόθεμα της οικονομίας. **Εδώ ανακύπτει το ζήτημα της παραγωγικής και μη παραγωγικής εργασίας.**
3. Οι διαφορετικές απαντήσεις σε αυτό το ερώτημα συνεπάγονται διαφορετικούς τρόπους κατάρτισης των Εθνικών Λογαριασμών (ΑΕΠ, επενδύσεις, κατανάλωση κλπ) και συνεπώς και συνεπώς και στη διάγνωση της δυναμικής της καπιταλιστικής οικονομίας.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ «ΤΙ ΕΝΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ;»

-
2. Ποια είναι η μαρξική αντίληψη για τη διάκριση παραγωγικής-μη παραγωγικής εργασίας;

ΜΕ ΤΙ ΔΕΝ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΑΥΤΗ Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΜΑΡΞ

1. Με το κριτήριο της ηθικής αξίας του προϊόντος της εργασίας.
2. Με το κριτήριο του ορθολογισμού (από τη σκοπιά της σοσιαλιστικής οικονομίας) μίας εργασιακής δραστηριότητας.
3. Με το κριτήριο της αναγκαιότητας για την αναπαραγωγή του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.
4. Με το κριτήριο του υλικού ή μη χαρακτήρα του παραγόμενου προϊόντος.
5. Με το κριτήριο του βαθμού αναγκαιότητας μίας εργασίας.
6. Με το κριτήριο του αν ο εργαζόμενος σε μία παραγωγική δραστηριότητα ανήκει στην εργατική τάξη ή όχι.

Μοναδικό κριτήριο η παραγωγή αξίας και υπεραξίας

ΟΙ ΟΡΟΙ ΓΙΑ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

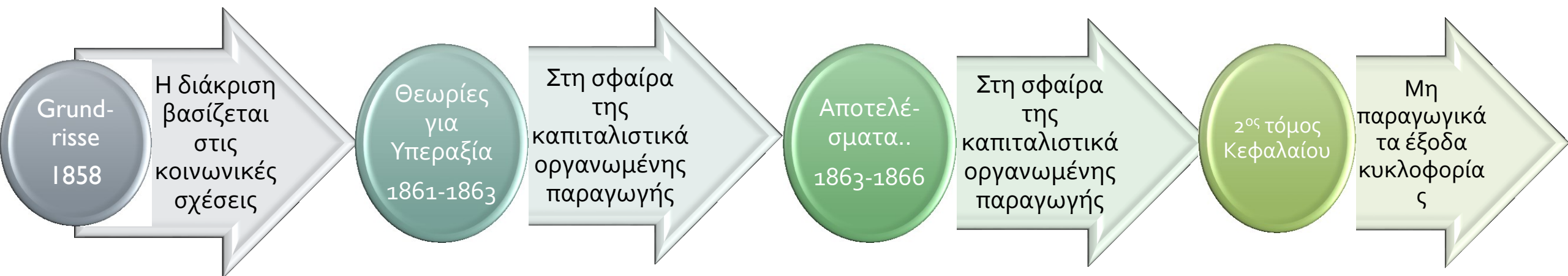
Ο ορισμός της παραγωγικής εργασίας αποτυπώνεται και στον τύπο:

$$X - E \begin{matrix} \nearrow \text{εδ} \\ \searrow \text{μπ} \end{matrix} \dots \Pi \dots E' - X'$$

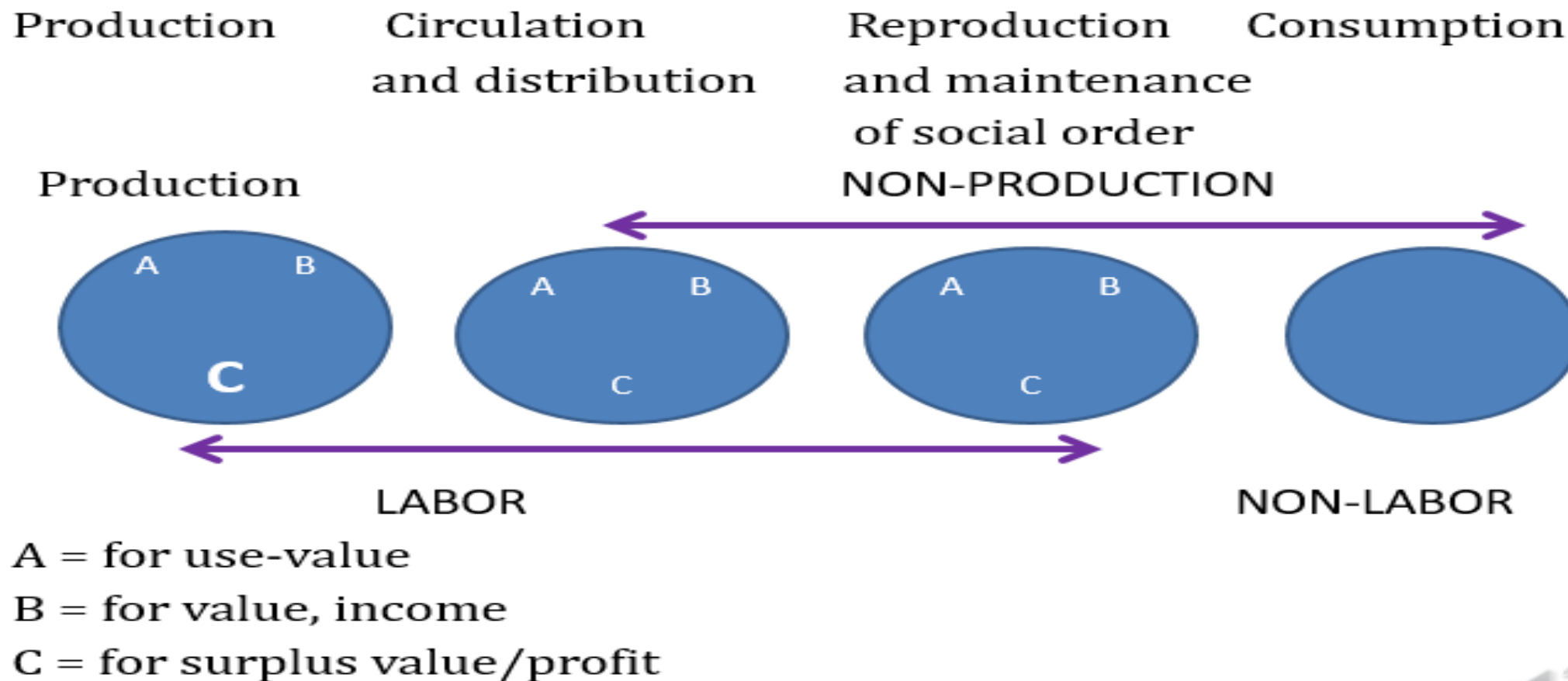
ΤΟ ΚΥΚΛΩΜΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Το κύκλωμα του βιομηχανικού (παραγωγικού) κεφαλαίου: $M - C <_{MP}^{LP} \dots P \dots C' - M'$
1. Το κύκλωμα του εμπορικού κεφαλαίου: $M - C <_{MP}^{LP} \dots C' - M'$
1. Το κύκλωμα του πιστωτικού κεφαλαίου: $M - C <_{MP}^{LP} \dots M'$

Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞ

ΣΦΑΙΡΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΡΑΓΩΓΗΣ

Η ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΤΟΥΣ (V) ΑΠΑΙΤΕΙ:

1. Αρχικά, την ταξινόμηση των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων σε **παραγωγικές** και μη παραγωγικές (κυκλοφορία κλπ).
2. Στη συνέχεια, από τις παραγωγικές δραστηριότητες πρέπει να ξεχωριστούν αυτές που εκτελούνται από **μισθωτή εργασία** (και άρα παράγουν υπεραξία) από τις υπόλοιπες. Η μισθωμένη από το κεφάλαιο στη σφαίρα της παραγωγής εργασία είναι η παραγωγική εργασία και η αμοιβή της το μεταβλητό κεφάλαιο.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παραγωγή			Κοινωνική κατανάλωση
Παραγωγή υπεραξίας (μισθωτή εργασία)	Παραγωγή αξίας (Απλή εμπορευματική παραγωγή)	Παραγωγή αξιών χρήσης	Εμπόριο – Χονδρικό και Λιανικό
Γεωργία	Γεωργοί -Κτηνοτρόφοι	Για ίδια κατανάλωση	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες
Ορυχεία	Μηχανικοί	Εργασία μισθωμένη από εισόδημα	Business services (advertising, marketing, accounting)
Μεταποίηση	Οδηγοί μεταφορών	Κρατική παραγωγή κοινωνικών υπηρεσιών:	Κρατική γραφειοκρατία
Κατασκευές	Γιατροί	-Υγεία	Αστυνόμευση
Μεταφορές	Κουρείς	-Εκπαίδευση	Στρατός – «Άμυνα»
Υγεία	Τεχνίτες	-Αναψυχή	Εποπτική (supervisory) εργασία (και στο χώρο της παραγωγής)
Εκπαίδευση	-----	-Πολιτισμός	

ΚΛΑΔΟΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ-ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Οικονομικός Κλάδος(ΕΛ)	Παραγωγική Εργασία	Μη Παραγωγική Εργασία
1. Γεωργία, Δάση, Αλιεία	✓	
2. Ορυχεία	✓	
3. Μεταποίηση	✓	
4. Ηλεκτρισμός, Φωταέριο, Νερό	✓	
5. Κατασκευές	✓	
6. Μεταφορές, Επικοινωνίες	✓	
7. Εμπόριο		✓
8. Τράπεζες, Ασφάλειες, Κτηματικές Επιχειρήσεις		✓
9. Κατοικίες*		✓
10. Δημόσια Διοίκηση, Ασφάλεια		✓
11. Υγεία, Εκπαίδευση	Ιδιωτική ✓	Δημόσια ✓
12. Διάφορες Υπηρεσίες	✓	✓

*Αφορά τα ενοίκια κατοικιών και στην ουσία δεν περιλαμβάνει καθόλου εργασία.

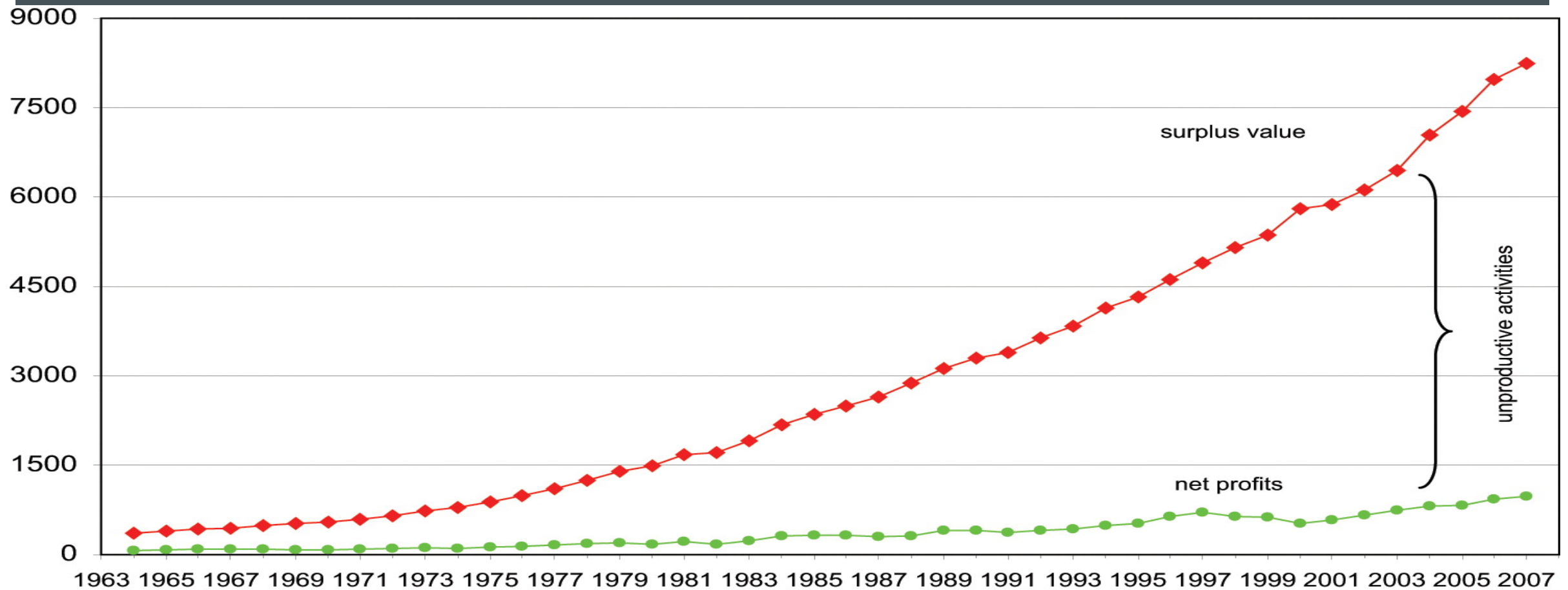
Πηγή: Μανάτης Θ, Τσαλίκη Π., Τσουλφίδης Λ, 1999, Ζητήματα Πολιτικής Οικονομίας, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ. 128

-
3. Ποια είναι η επίδραση της έκτασης της μη παραγωγικής εργασίας στην καπιταλιστική συσσώρευση;

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

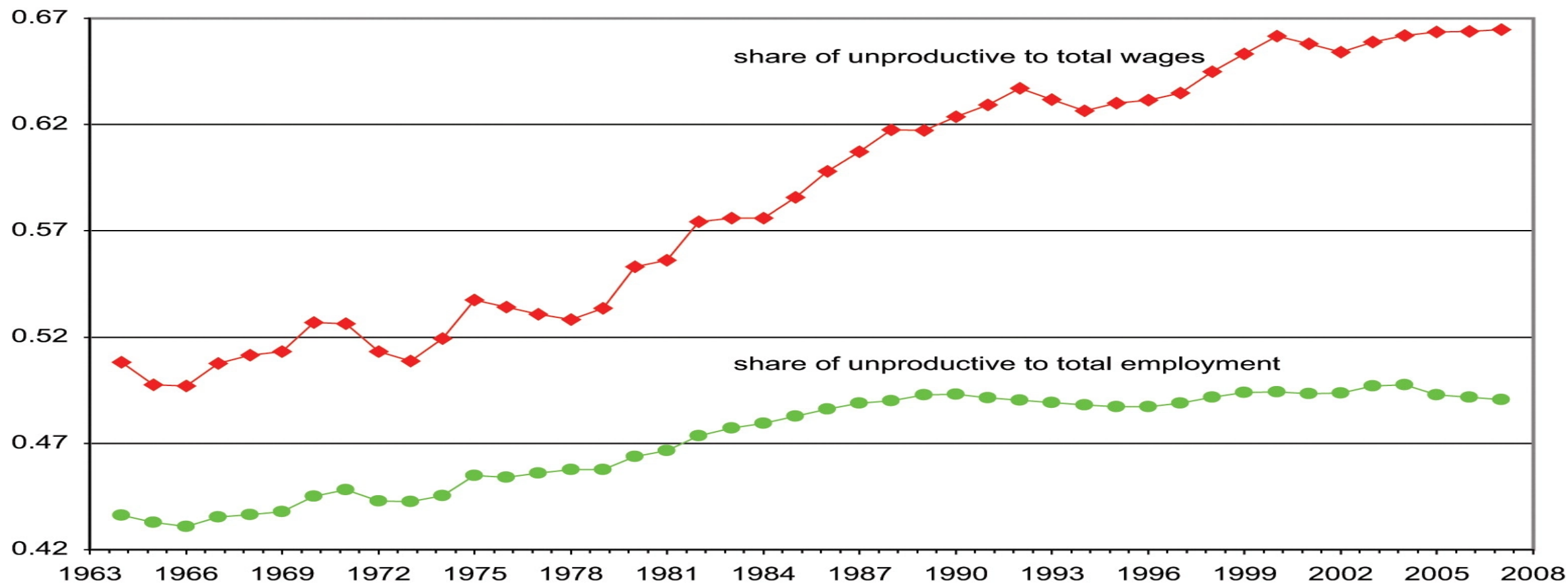
1. Γενικά, η έκταση της μη παραγωγικής εργασίας είναι καθοριστική για τη συσσώρευση του κεφαλαίου δεδομένου ότι αυτή έχει τόσο περισσότερα περιθώρια όσο περισσότερη υπεραξία παράγεται (από την παραγωγική εργασία). Αν οι μη παραγωγικές δραστηριότητες αυξάνονται πιο γρήγορα από τις παραγωγικές δραστηριότητες, τότε η συνολική αναπαραγωγή δυσχεραίνεται.
2. Παράλληλα, όμως, η μη παραγωγική εργασία επηρεάζει έμμεσα τη συσσώρευση με τους εξής τρόπους:
 - a. Όσο μεγαλύτερο είναι το μέρος του συνολικού κόστους αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης που εξασφαλίζεται από ιδιοκατανάλωση, τόσο μεγαλύτερα περιθώρια έχει το κεφάλαιο να συμπίεσει το v και συνεπώς να αυξήσει το βαθμό εκμετάλλευσης και την παραγωγή υπεραξίας.
 - b. Όσο μεγαλύτερη είναι η έκταση των α/α με δικά τους μέσα παραγωγής (π.χ. αγρότες) και όσο περισσότερο αυτοί αναγκάζονται να πωλούν το προϊόν τους κάτω από την αξία τους στους μονοψωνητές εμπόρους, τόσο περισσότερο αυξάνεται το κέρδος (όχι η υπεραξία) του κεφαλαίου.

ΥΠΕΡΑΞΙΑ, ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

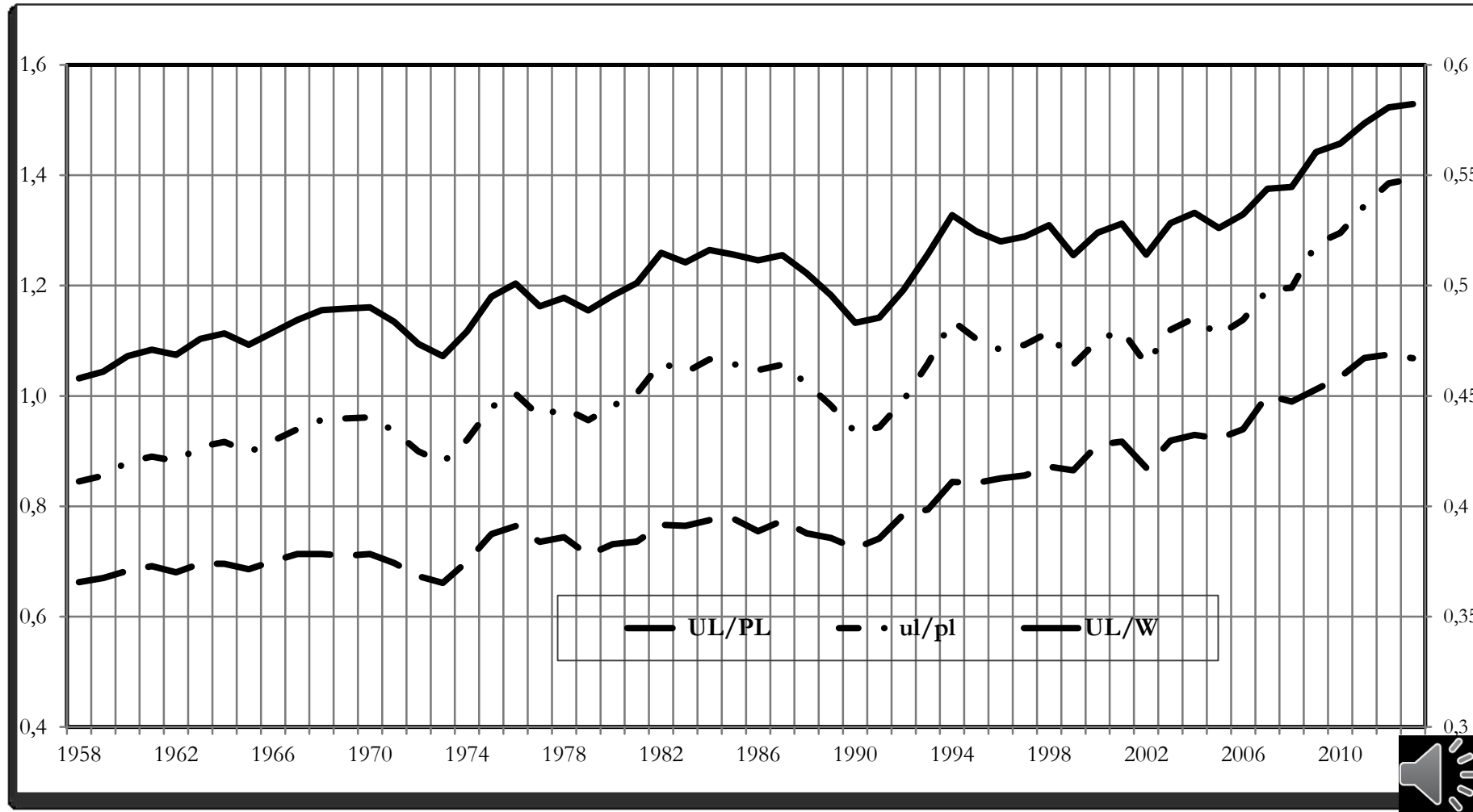
Πηγή: Paitarides D, Tsoulfidis L., 2011, "The Growth of Unproductive Activities, the Rate of Profit, and the Phase-Change of the U.S. Economy," Review of Radical Political Economics, Vol. 44, Issue 2

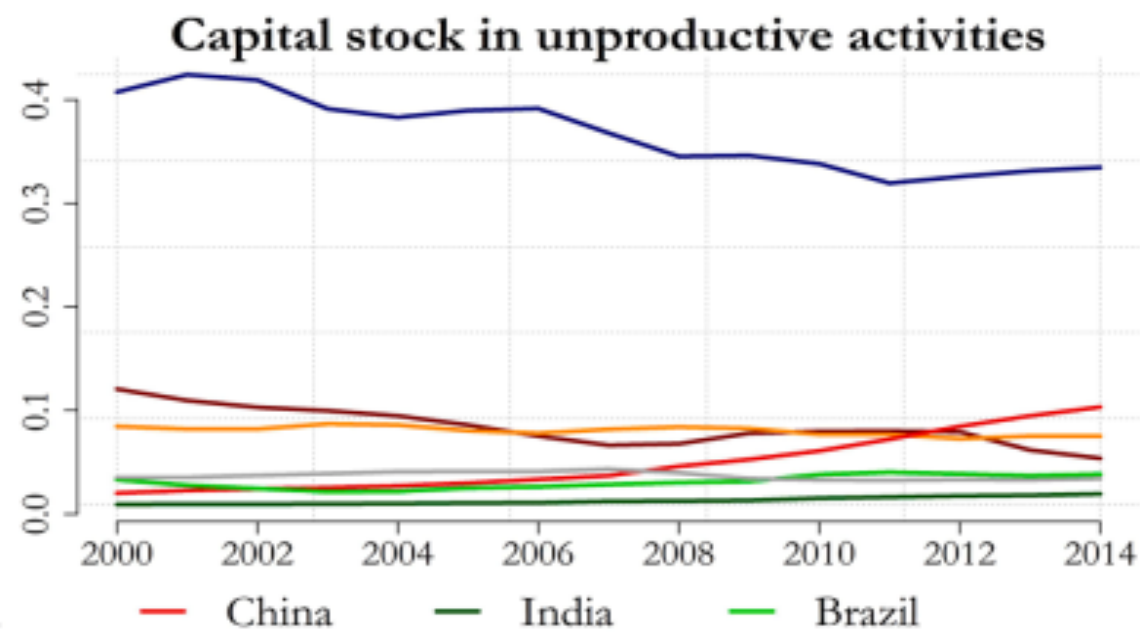
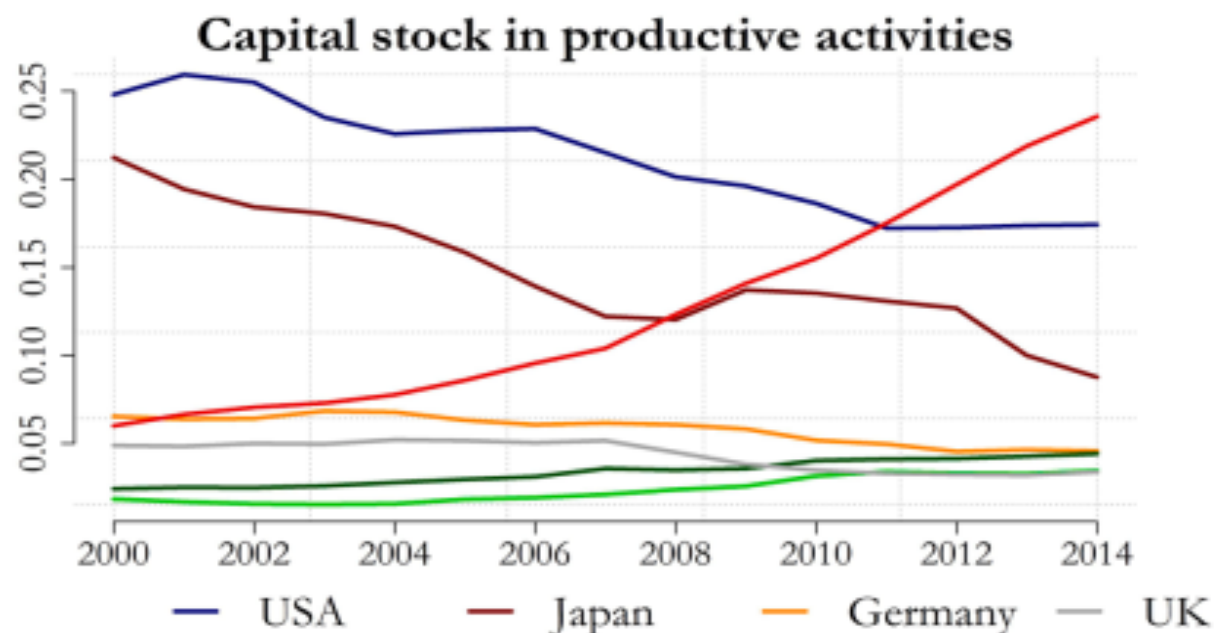
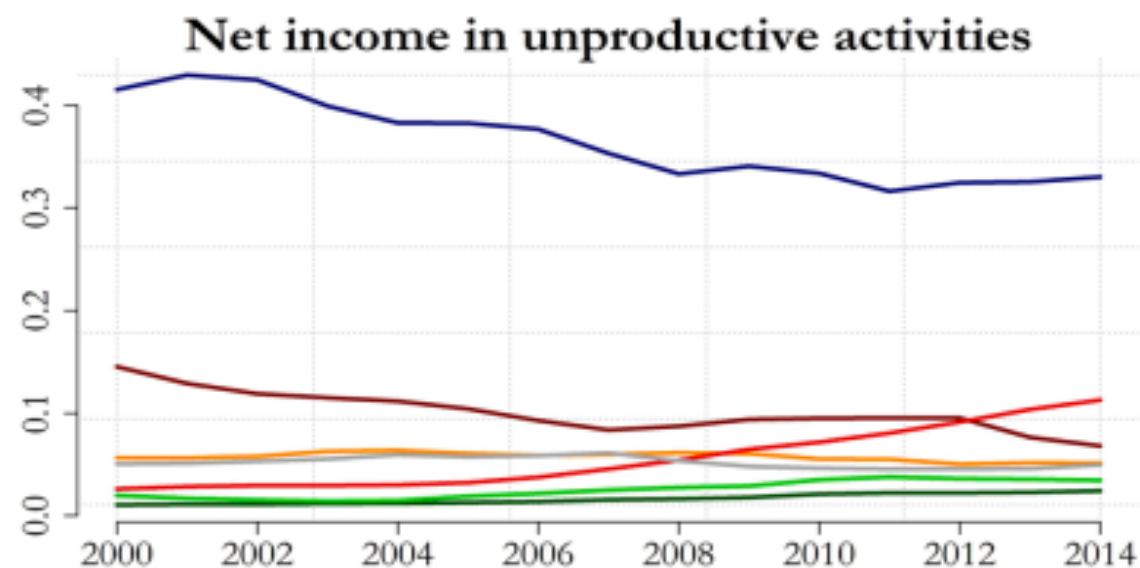
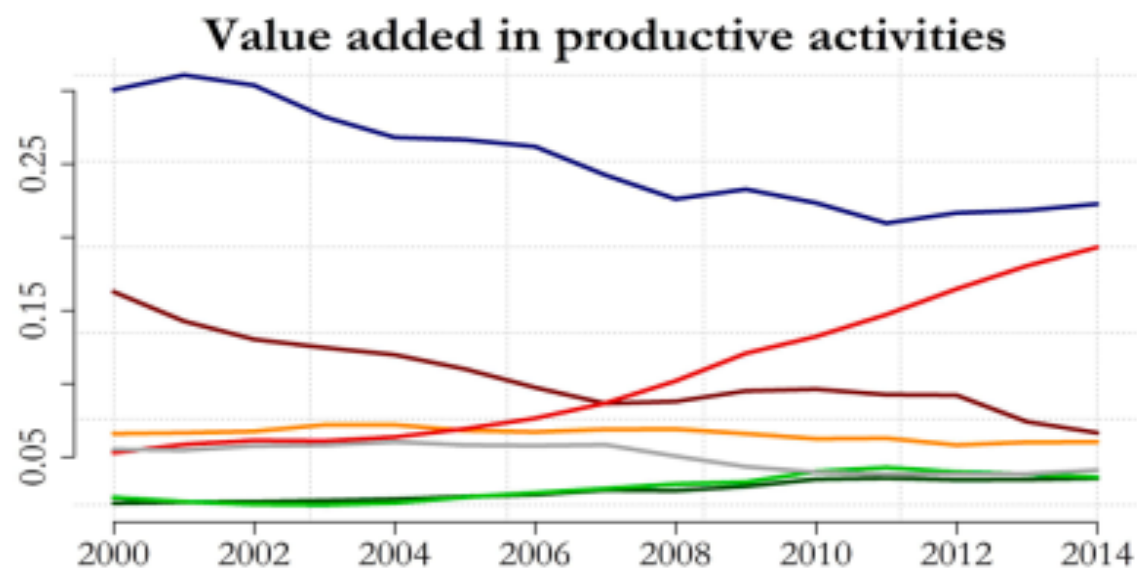
ΜΕΡΙΔΙΟ ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΙΣΘΩΝ

Πηγή: Paitarides D, Tsoulfidis L., 2011, "The Growth of Unproductive Activities, the Rate of Profit, and the Phase-Change of the U.S. Economy," Review of Radical Political Economics, Vol. 44, Issue 2

RATIO OF UNPRODUCTIVE LABOR TO PRODUCTIVE LABOR COMPENSATION, GREECE 1958-2013

-
4. Ποια είναι η αντιστοιχία των μαρξικών θεωρητικών κατηγοριών και των Εθνικών Λογαριασμών;

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ (ΕΛ)

1. Ιστορικά, ο τρόπος που καταρτίζονταν οι Εθνικοί Λογαριασμοί είναι άμεσα συνδεδεμένος με την αντίληψη γύρω από το ζήτημα της παραγωγικής-μη παραγωγικής εργασίας.
2. Για δύο αιώνες περίπου, από τον 18^ο μέχρι το 1930, ελάχιστες χώρες συνέλλεγαν στοιχεία αντίστοιχης σημασίας με τους σημερινούς ΕΛ. Οι ΕΛ αναφέρονταν στο εθνικό εισόδημα είτε ως άθροισμα εισοδημάτων των παραγωγικών συντελεστών (μισθοί, κέρδη, γαιοπρόσοδος), είτε ανάλογα με τον κλάδο προέλευσης (εισοδήματα από γεωργία, βιομηχανία και εμπόριο). Οι κρατικές δραστηριότητες και υπηρεσίες θεωρούνταν μορφές ανάλωσης, και όχι δημιουργίας, εθνικού πλούτου και εισοδήματος. Δηλαδή συμπεριλαμβάνονταν η διάκριση παραγωγικής-μη παραγωγικής εργασίας.
3. Με την επικράτηση στα αστικά οικονομικά της κεϋνσιανής θεωρίας μετά την κρίση του 1930, αναπτύχθηκε η αντίληψη ότι η ύπαρξη επαρκών στοιχείων, και μάλιστα από την πλευρά των δαπανών (οι οποίες, σύμφωνα με τον Κέυνς καθορίζουν το ύψος του παραγόμενου προϊόντος και την απαιτούμενη για την παραγωγή του απασχόληση).
4. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αναζωογόνηση, ακόμα και σε μη μαρξιστές οικονομολόγους, για τη διάκριση ανάμεσα στην παραγωγική και τη μη παραγωγική εργασία.

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΜΑΡΞΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΛ ΣΕ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΜΟΝΟ ΤΗ ΣΦΑΙΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Παραγωγή	Μαρξικές Κατηγορίες	Εθνικοί Λογαριασμοί
90 $\Pi_p = S$	Μαρξική Ακαθάριστη Παραγωγή (Αξία) $C+V+S = 140$	Ορθόδοξη Ακαθάριστη Παραγωγή 140
30 $W_p = V$	Μαρξική Καθαρή Προστιθέμενη Αξία $V + S = 120$	Ορθόδοξη Καθαρή Προστιθέμενη Αξία 120
20 $m_p + D_p$	Μεταβλητό κεφάλαιο $V = 30$	Μισθοί 30
	Ποσοστό υπεραξίας $S/V = 90/30 = 300\%$	Κέρδη/Μισθοί $90/30 = 300\%$

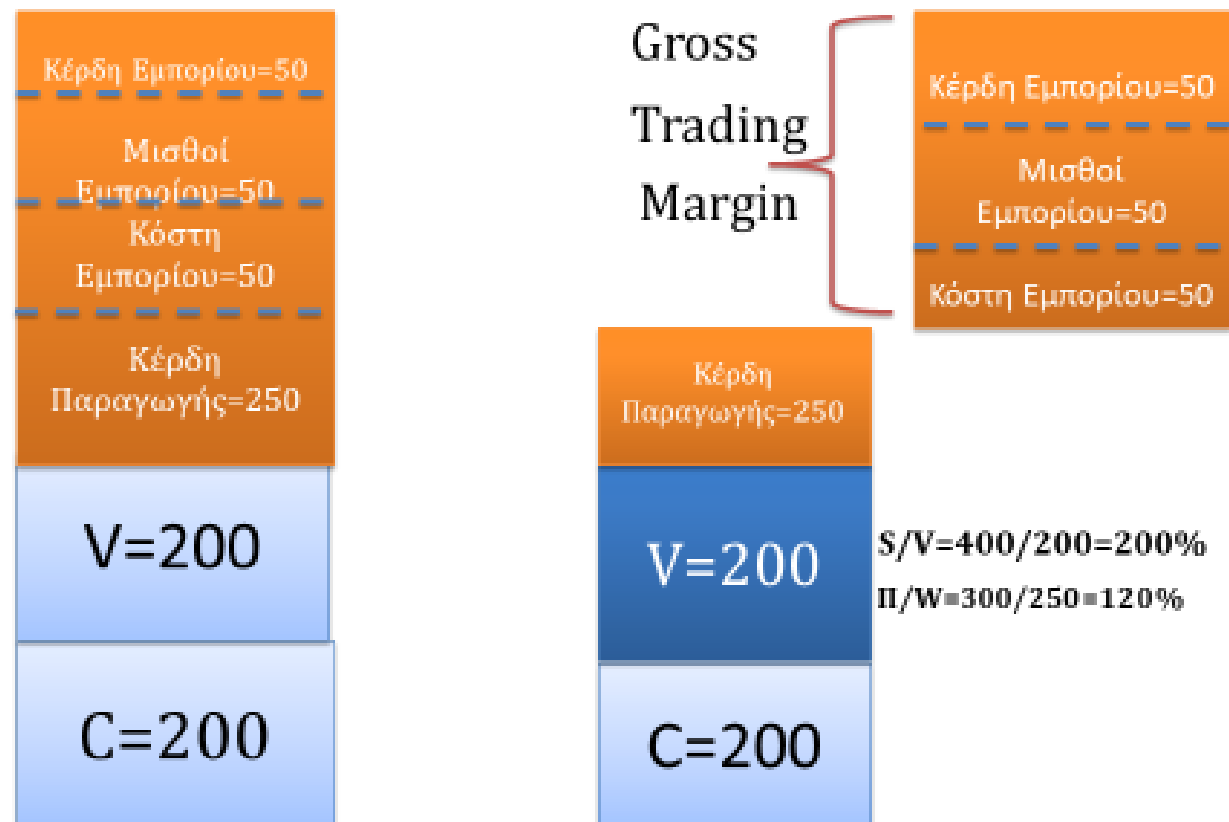
Πηγή: Μανάτης Θ, Τσαλίκη Π., Τσουλφίδης Λ, 1999, Ζητήματα Πολιτικής Οικονομίας, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ. 129

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΜΑΡΞΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΜΕ ΕΛ ΣΕ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΤΙΣ ΣΦΑΙΡΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

<i>Marx</i>		<i>Εθνικοί Λογαριασμοί</i>	
Παραγωγή και Εμπόριο		Παραγωγή	Εμπόριο
$S = 90$	$\Pi_t = 30$		$\Pi_t = 30$
	$W_t = 20$		$W_t = 20$
	$m_t + D_t = 20$		$m_t + D_t = 20$
	$\Pi_p = 20$	$\Pi_p = 20$	
$V = 30$	$W_p = 30$	$W_p = 30$	
$C = 20$	$m_p + D_p = 20$	$m_p + D_p = 20$	
Μαρξική Ακαθάριστη Παραγωγή = 140		Ορθόδοξη Ακαθάριστη Παραγωγή = $m_p + D_p + W_p + \Pi_p + m_t + D_t + W_t + \Pi_t = 140$	
Μαρξική ΚΠΑ = 120		ΚΠΑ = $(W_p + \Pi_p + W_t + \Pi_t) = 100$	
$V = 30$		Μισθοί = $W_p + W_t = 50$	
$S = \Pi_p + \Pi_t + (m_t + D_t) + W_t = 90$		Κέρδη = $\Pi_p + \Pi_t = 50$	
$S/V = 300\%$		Κέρδη/Μισθοί $(\Pi/W) = 50/50 = 100\%$	

Πηγή: Μανάτης Θ, Τσαλίκη Π., Τσουλφίδης Λ, 1999, Ζητήματα Πολιτικής Οικονομίας, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ. 131

Παραγωγή - Εμπόριο

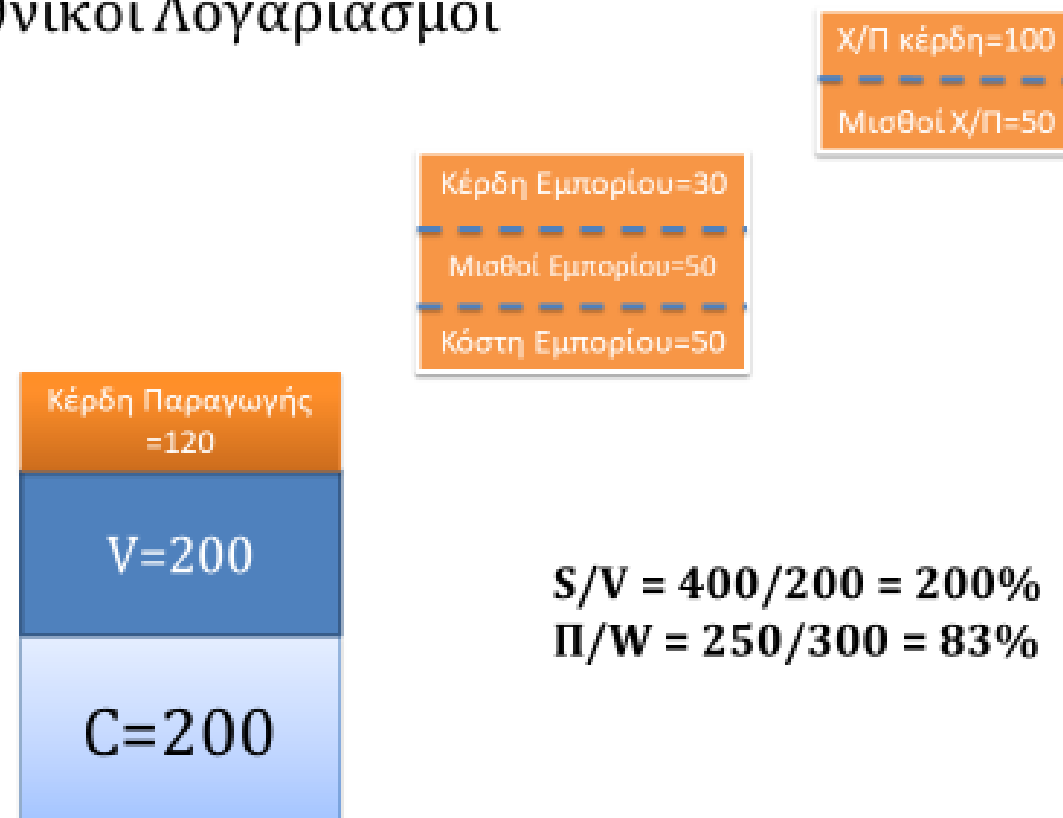
ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΜΑΡΞΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΜΕ ΕΛ ΣΕ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΤΙΣ ΣΦΑΙΡΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ Ο Χ/Π ΤΟΜΕΑΣ

Marx		Εθνικοί Λογαριασμοί		
Παραγωγή, Εμπόριο και Πώση		Παραγωγή	Εμπόριο	Πώση
$S = 90$	$\Pi_f = 10$			$\Pi_f = 10$
	$W_f = 15$			$W_f = 15$
	$m_f + D_f = 5$			$m_f + D_f = 5$
	$\Pi_i = 10$		$\Pi_i = 10$	
	$W_i = 20$		$W_i = 20$	
	$m_i + D_i = 20$		$m_i + D_i = 20$	
$V = 30$	$\Pi_p = 10$	$\Pi_p = 10$		
	$W_p = 30$	$W_p = 30$		
$C = 20$	$m_p + D_p = 20$	$m_p + D_p = 20$		
Μαρξική Ακαθάριστη Παραγωγή = 140		Ορθόδοξη Ακαθάριστη Παραγωγή = 140 $(m_p + D_p + W_p + \Pi_p + m_i + D_i + W_i + \Pi_i + m_f + D_f + W_f + \Pi_f) = 140$		
Μαρξική ΚΠΑ = 120		ΚΠΑ = $(W_p + \Pi_p + W_i + \Pi_i + W_f + \Pi_f) = 95$		
$V = W_p = 30$		Μισθοί = $W_p + W_i + W_f = 65$		
$S = \Pi_p + \Pi_i + \Pi_f + (m_i + D_i) + (m_f + D_f) + W_i + W_f = 90$		Κέρδη = $\Pi_p + \Pi_i + \Pi_f = 30$		
$S/V = 300\%$		Κέρδη/Μισθοί (Π/W) = $30/65 = 46\%$		

Πηγή: Μανάτης Θ, Τσαλίκη Π., Τσουλφίδης Λ, 1999, Ζητήματα Πολιτικής Οικονομίας, Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σελ. 133

Παραγωγή-Εμπόριο-Πίστη

Εθνικοί Λογαριασμοί

ΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ

$$U + V = W$$

$$\frac{s}{v} \neq \frac{\Pi}{W}$$

Ο ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ-ΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Table 9.6 Simple presentation of income statements of a typical industrial enterprise, December 31, 2018

Total sales		11,000,000
Cost of sales		8,000,000
–Depreciation	1,000,000	
–Cost of raw material	4,000,000	
–Wage and salaries	3,000,000	
Gross profits		3,000,000
Overhead costs ^a	1,300,000	
–Advertisement	400,000	
–Accounting office	500,000	
–Depreciation	50,000	
–Salaries of administration	350,000	
Profits before taxes	1,700,000	
–Profit taxes	510,000	
Net profits		1,190,000
–Retained earnings		1,071,000
–Dividends		119,000

^aOverhead costs are considered ‘burden’ for an industrial enterprise

Tsoulfidis, L and Tsaliki P, Classical Political Economics and Modern Capitalism, Cham: Springer Nature Switzerland, p. 403.

ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Ποια είναι η σημασία και η ιστορία της θεωρητικής διάκρισης ανάμεσα σε παραγωγική και μη παραγωγική εργασία;
2. Ποια είναι η μαρξική αντίληψη για τη διάκριση παραγωγικής-μη παραγωγικής εργασίας;
3. Ποια είναι η επίδραση της έκτασης της μη παραγωγικής εργασίας στην καπιταλιστική συσσώρευση;
4. Ποια είναι η αντιστοιχία των μαρξικών θεωρητικών κατηγοριών και των Εθνικών Λογαριασμών;